

**UCHWAŁA NR LVI/1262/2018
RADY MIASTA KIELCE**

z dnia 17 maja 2018 r.

w sprawie przyjęcia Kieleckiego Programu Senioralnego na lata 2018 – 2020 „Seniorzy aktywni dla Kielc – Kielce przyjazne seniorom”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1875 z późn. zmian.¹⁾), art. 4 ust. 1 pkt 3, art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1868 z późn. zmian.²⁾) w związku z art. 17 ust. 2 pkt. 4, art. 19 pkt 16, art. 110 ust. 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1769 z późn. zmian.³⁾) Rada Miasta Kielce uchwała, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się Kielecki Program Senioralny na lata 2018 – 2020 „Seniorzy aktywni dla Kielc – Kielce przyjazne seniorom”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Kielce.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miasta

Dariusz Kozak

¹⁾Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2017 roku, poz. 2232 oraz w Dz. U. z 2018 roku, poz. 130

²⁾Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2018 roku, poz. 130

³⁾Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2015 roku, poz. 1310, oraz w Dz. U. z 2017 roku, poz. 38, poz. 1428 i poz. 1985

Załącznik do Uchwały Nr LVI/1262/2018

Rady Miasta Kielce

z dnia 17 maja 2018 r.

Kielecki Program Senioralny na lata 2018-2022

„Seniorzy aktywni dla Kielc - Kielce przyjazne seniorom”.

Kielce, maj 2018 r.

Wstęp

Zmiany demograficzne, społeczne i zdrowotne zachodzące w naszym społeczeństwie powodują dynamiczny wzrost liczby ludności w wieku senioralnym¹.

Starzenia się społeczeństw nie należy traktować jako problem demograficzny lecz jako wyzwanie współczesności, także dla polityki społecznej.

Seniorzy pod wieloma względami to populacja bardzo niejednorodna. Są w tej grupie zarówno osoby stosunkowo młode, wchodzące w tzw. wiek senioralny, jak i ponad stuletnie. Potrzeby osób siedemdziesięciolatków są różne od potrzeb dziewięćdziesięciolatków, dlatego najważniejszą cechą różnicującą to, czego potrzebują seniorzy jest stopień sprawności i samodzielności. W żadnej innej grupie wiekowej różnice sprawności pomiędzy dwoma osobami w tym samym wieku nie są tak znaczne jak wśród seniorów. Inne potrzeby mają seniorzy samodzielni, a inne ci z pewnym stopniem niesprawności.

Najważniejszym elementem jakości życia osób ze znacznym stopniem niesamodzielności jest zapewnienie opieki, pielęgnacji, pomocy w wykonywaniu podstawowych czynności życiowych, które umożliwiają funkcjonowanie.

Starość nie musi jednak oznaczać całkowitego poddania się prawom natury. Seniorzy coraz częściej udowadniają, że mimo upływu czasu nadal mogą kierować własnym rozwojem, realizować pasje, być aktywni społecznie i zawodowo.

Starzenie się społeczności staje się również kluczową kwestią społeczną w Kielcach. Osoby starsze i działania wobec tej grupy mieszkańców Kielc już w 2004 r. stały się (obok dzieci i młodzieży) jednym z dwóch priorytetów dla lokalnej polityki społecznej, przyjętej przez Radę Miasta Kielc w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Założenia Programu senioralnego mogą zostać zrealizowane jedynie poprzez planowanie, projektowanie oraz wdrożenie długofalowych działań realizujących dalekosiężne cele – z uwzględnieniem zasad subsydiarności i indywidualizacji pomocy i wsparcia. Z tego względu Program przewidziano na pięć kolejnych lat, gdyż tylko działania kompleksowe i odpowiednio długookresowe mają szansę przynieść trwałe efekty dla sytuacji społecznej osób starszych wobec wyzwań demograficznych miasta.

¹ Z uwagi na stosowanie w literaturze, dokumentach państwowych oraz danych statystycznych różnych granic starości, na potrzeby niniejszego Programu przyjęto wiek 60 lat za początek tego okresu w życiu człowieka.

1. Sytuacja seniorów w Kielcach

1.1. Stan ludności i demografia

Kielce są miastem na prawach powiatu, stolicą regionu świętokrzyskiego, z liczbą mieszkańców wynoszącą 197 704 (stan na 31.XII.2016), z czego 53,1% stanowią kobiety (104 923 osoby), a 46,9% mężczyźni (92 781 osób). W latach 2002-2016 liczba mieszkańców zmalała o 6,7%. Kielce są miastem stosunkowo młodych ludzi - średni wiek mieszkańców wynosi 43,4 lata i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa świętokrzyskiego oraz nieznacznie większy od średniego wieku mieszkańców całej Polski. Prognozowana liczba zamieszkująca Kielce w 2050 roku wynosić będzie 137 871, z czego 73 270 to będą kobiety, a 64 601 mężczyźni.

W 2016 roku urodziło się 1760 dzieci, w tym 47,8% dziewczynek i 52,2% chłopców. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,86 i jest znacznie większy od średniej dla województwa. W 2016 roku zarejestrowano 1394 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 1714 wymeldowań. W tym samym roku 113 osób zameldowało się z zagranicy oraz 15 wymeldowało za granicę - daje to dodatnie saldo migracji zagranicznych wynoszące 98. Saldo migracji stałej wyniosło -222 osoby. 60,2% (118 993 osoby, w tym: 61 744 mężczyzn i 57 249 kobiet) mieszkańców Kielc jest w wieku produkcyjnym, 15,7% w wieku przedprodukcyjnym (31 010 osób w tym: 15 121 kobiet i 15 889 mężczyzn), a 24,1% w wieku poprodukcyjnym (47 701 osób w tym: 32 553 kobiety i 15 148 mężczyzn). Liczba osób w wieku mobilnym 18-44 lata wynosi 74 950 osób. W wieku niemobilnym (45-64 l. dla mężczyzn i 45-59 l. dla kobiet) znajduje się odpowiednio 24 275 osób i 19 762 osoby².

Dane Urzędu Statystycznego w Kielcach wskazują, że w ogólnej liczbie ludności mieszkańcy w wieku 65 i więcej stanowią niespełna 32% (63 140 osób).

Wartość ta – w porównaniu do danych z Narodowego Spisu Ludności z 2011 r. - spadła o 8,46 punktu procentowego.

Największą grupę wiekową wśród seniorów stanowią osoby w przedziale wiekowym 70 lat i więcej, których jest 24 456 osób, w tym 9 152 kobiety i 15 304 mężczyzn. Znaczny jest udział osób starszych w przedziale 60-64 lata – (16 002 osoby) oraz 65-69 lat (14 228 osób). Wśród seniorów w wieku 85 lat i więcej, których jest 4 051 osób przeważają kobiety – 2789 osób.

² *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie świętokrzyskim w 2016 r.*, GUS Kielce, lipiec 2017.

Poniższa tabela prezentuje ludność Kielc w podziale na płeć w przekroju grup wiekowych, zaczynając od przedziału 50-54 lata, skończywszy na przedziale 80 lat i więcej. W tabeli uwzględniono również odsetek ludności w poszczególnych przedziałach wiekowych w stosunku do ogółu ludności miasta.

Przyglądając się danym w tabeli widać, iż w strukturze mieszkańców Kielc po 50 roku życia przeważają kobiety.

Tabela 1. Ludność po 50 r.ż. według wieku i płci w Kielcach (stan na 31.XII.2016 r.)

Ludność w wieku	Kobiety	%	Mężczyźni	%	Razem
Ogółem w Kielcach	104 923	100	92 781	100	197 704
50-54	6 036	3,05	5 339	2,7	11 375
55-59	7 856	3,97	6 427	3,25	14 283
60-64	9 017	4,56	6 985	3,53	16 002
65-69	8 232	4,16	5 996	3,03	14 228
70-74	4 916	2,49	3 464	1,75	8 380
75-79	4 346	2,20	2 541	1,29	6 887
80-84	3 253	1,65	1 885	0,95	5 138
85 i więcej	2 789	1,41	1 262	0,64	4 051

Źródło: Bank Danych Lokalnych – GUS Kielce

2.Kielce – miasto przyjazne seniorom.

Przestrzeń przyjazna seniorom jest również przestrzenią przyjazną dla wszystkich. W niej wszyscy czują się dobrze, a idea integracji międzypokoleniowej, gdzie osoby młode i seniorzy mogą realizować swoje indywidualne lub zbiorowe cele - staje się faktem.

2.1. Przestrzeń zewnętrzna i budynki.

Władze miasta od kilkunastu lat dbają, by systematycznej znaczącej poprawie ulegała przestrzeń publiczna i budynki użyteczności publicznej.

Znajduje to wyraz w:

- trosce o bezpieczeństwo na przestrzeniach otwartych poprzez dobre oświetlenie, patrole Policji i Straży Miejskiej, funkcjonowaniu Centrum Monitoringu Wizyjnego z ponad 200 kamerami;

- wydłużaniu czasu zielonego światła na przejściach dla pieszych - dostosowanie do możliwości osób starszych czy niepełnosprawnych;

- zapewnieniu w budynkach użyteczności publicznej dobrego oznaczenia na zewnątrz i wewnątrz, wystarczającej liczby miejsc do siedzenia i toalet, łatwo dostępnych wind, ramp, poręczy, schodów i antypoślizgowych podłóg;
- sukcesywnym usuwaniu z przestrzeni miejskiej barier architektonicznych i urbanistycznych utrudniających osobom starszym samodzielne poruszanie się;
- uspokojeniu ruchu ulicznego w wielu miejscach miasta;
- obniżaniu krawężników na ulicach, ułatwiającym przejście na drugą stronę.

Kielce w 2016 r. uhonorowane zostały statuetką „Świętokrzyskiego Burzyciela Barrier” przyznawaną za likwidowanie barier architektonicznych oraz aktywne działania na rzecz osób niepełnosprawnych. Nominacje otrzymały ponadto Świętokrzyska Spółdzielnia Mieszkaniowa oraz Kielecka Spółdzielnia Mieszkaniowa.

2.2. Wygodny transport miejski

Niskopodłogowe autobusy na wszystkich trasach w Kielcach to standard. Dwie bezpłatne linie autobusowe, kursujące w obrębie ścisłego centrum, tzw. „zerówki” (0W - zero wschód oraz 0Z - zero zachód), mają charakter okrężny, zaczynają i kończą trasę na Pl. Konstytucji 3 Maja przy Urzędzie Miasta. Celem wprowadzenia darmowych autobusów było przede wszystkim umożliwienie dojazdu osobom starszym i niepełnosprawnym, zarówno do zabytków i atrakcji turystycznych oraz do Urzędu Miasta w celu załatwienia spraw. Linie wyruszają spod parkingu wielopoziomowego Urzędu Miasta, co pozwala również na pozostawienie samochodów prywatnych i skorzystanie z komunikacji miejskiej. Autobusy kursują w strefie płatnego parkowania - stanowi to dodatkową zachętę do rezygnowania z pojazdów prywatnych w trosce o środowisko.

Zadaszone kieleckie przystanki z ławkami dają możliwość przysiąść osobom starszym czy niepełnosprawnym w oczekiwaniu na autobus.

Osoby w wieku powyżej 70 roku życia, niepełnosprawni ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz niewidomi - wraz z opiekunem jeżdżą komunikacją miejską bezpłatnie. Do ulgowych przejazdów z 50% zniżką uprawnieni są emeryci, osoby z orzeczoną umiarkowaną stopniem niepełnosprawności oraz inwalidzi słuchu.

Zarząd Transportu Miejskiego w Kielcach w 2017 r. zwyciężył w konkursie „Świętokrzyskiego Burzyciela Barrier” w kategorii skuteczna komunikacja.

2.3. Miejsca do odpoczynku i aktywnego spędzania czasu

Kielce są miastem wielu dobrze utrzymanych i bezpiecznych obszarów zielonych - parków, skwerów, placów. Coraz liczniej powstające (także w ramach budżetu obywatelskiego)

siłownie na wolnym powietrzu stają się miejscami aktywności ruchowej. W ramach projektu „Budowa, rozbudowa, modernizacja i wyposażenie ogólnodostępnych stref sportu i rekreacji na terenie miasta Kielce”, realizowanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, powstały na Czarnowie, Łazach, Ślichowicach i Białogonie ogólnodostępne plenerowe miejsca sportu, rekreacji i odpoczynku, w skład których wchodzi: urządzenia siłowni zewnętrznej, sprawnościowy plac zabaw dla dzieci, strefa relaksu i gier, zagospodarowanie zieleni. Strefy sprzyjają integracji społecznej poprzez wspólne podejmowanie aktywności fizycznej i są skierowane do różnych grup wiekowych. Obiekty zlokalizowane w bliskim sąsiedztwie, zaprojektowane z dbałością o integracyjny charakter przestrzeni, stały się miejscem aktywności fizycznej dla dzieci, rodzin oraz osób starszych. Seniorzy mają możliwość prowadzenia własnego ogródka w ponad 6600 rodzinnych ogródkach działkowych na obszarze Kielc. Miłośnicy przyrody doceniają fakt, że w samym mieście znajduje się 6 rezerwatów, będących ulubionymi miejscami spacerów i wycieczek seniorów, dzieci i młodzieży oraz całych rodzin.

2.4. Warunki zamieszkania

Włodarze Kielce od 2002 r. prowadzą przemyślaną politykę mieszkaniową dla seniorów, zapewniającą im godne warunki życia. Dynamicznie rozwija się mieszkalnictwo chronione – do dyspozycji 113 osób starszych i niepełnosprawnych pozostaje 101 mieszkań i lokali aktywizujących, których celem jest zapewnienie warunków samodzielnego funkcjonowania w środowisku, umożliwienie uczestnictwa w życiu społecznym i ułatwienie integracji społecznej – przy wsparciu różnego rodzaju specjalistów, dostosowanym do indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych mieszkańców.

Pobyt w takim lokum jest realizacją w praktyce idei deinstytucjonalizacji rozumianej jako proces przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności.

Od wielu lat w Kielcach działa Bank zamian lokali mieszkalnych, dzięki któremu również osoby starsze mają możliwość zamiany mieszkania na łatwiejsze w utrzymaniu czy bardziej dostępne.

2. Zidentyfikowane problemy społeczne.

Problemy społeczne osób starszych zostały zidentyfikowane na podstawie danych z Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach (MOPR).

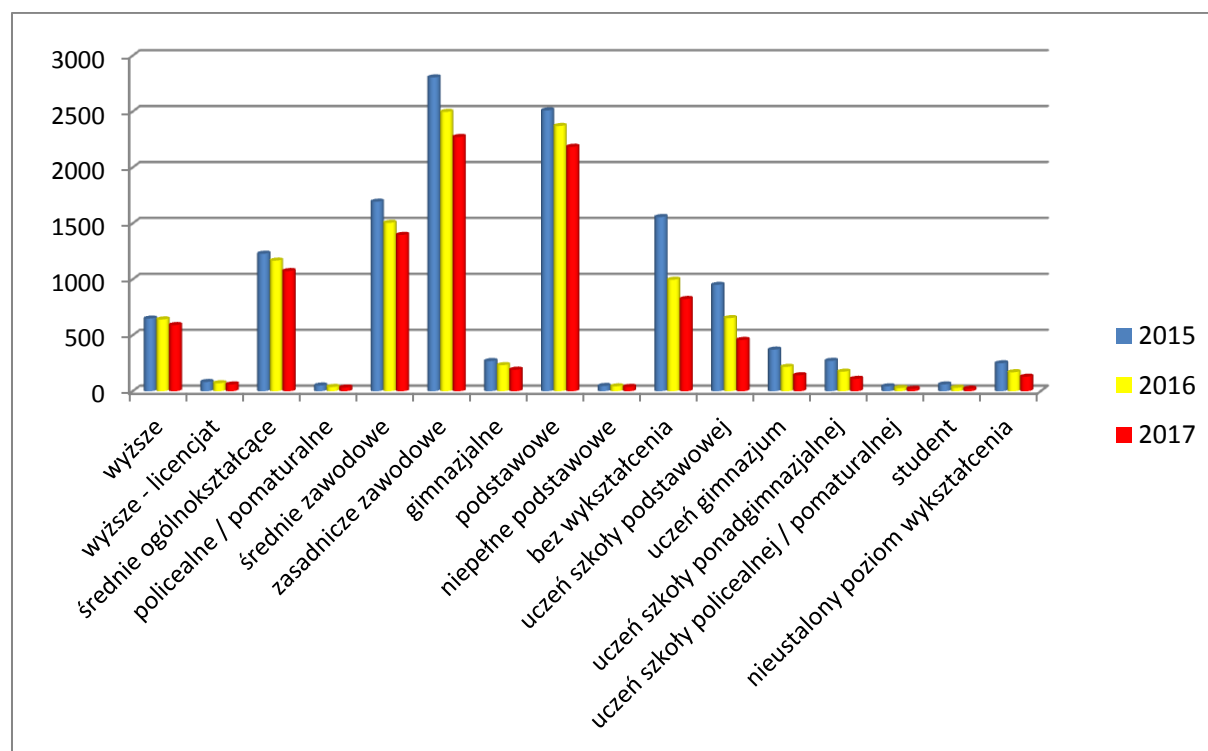
MOPR jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej Miasta Kielce, realizującą zadania z zakresu pomocy społecznej zarówno gminy, powiatu, jak i zlecone z zakresu administracji rządowej. Wykonuje również szereg zadań określonych przepisami wielu aktów prawnych –

ustawy o świadczeniach rodzinnych, świadczeniu wychowawczym, o świadczeniach z funduszu alimentacyjnego, o dodatkach mieszkaniowych, energetycznych, o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudnianiu osób niepełnosprawnych i innych. Świadczenia z pomocy społecznej przyznawane są przez pracowników socjalnych zatrudnionych w 11 Rejonach Opiekuńczych oraz w Dziale ds. Bezdomności.

Liczba osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej od kilku lat spada. Z 12 498 osób w 2015 roku, do 10 656 w 2016r. i 9 474 w 2017r.³ Zdecydowana większość klientów pomocy społecznej to osoby z wykształceniem nie przewyższającym średniego zawodowego - z wykształcenie zasadniczym zawodowym: 2 806 osób w roku 2015; 2 498 w 2016 i 2 274 w 2017r.; z podstawowym – 2 511 osób w 2015 r., 2 372 w 2016r. i 2 186 w 2017 r.; Średnim zawodowym legitymowało się: 1 695 klientów w 2015 r., 1 506 w 2016 r. i 1 398 w 2017 r.

Około 11% ogółu klientów MOPR posiada wykształcenie średnie ogólnokształcące oraz policealne/pomaturalne. Wyższym (magisterskim oraz zawodowym) legitymuje się niemal 7% korzystających ze świadczeń pomocy społecznych.

Wykres 1. Liczba osób korzystających z pomocy MOPR Kielce – według wykształcenia w latach 2015-2017

Źródło: Opracowanie własne - dane MOPR z systemu teleinformatycznego TT-Pomoc

³ Dane pochodzące z systemu informatycznego TT-Pomoc

Liczba osób w wieku powyżej 60 r.ż., korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej w latach 2015-2017 rośnie. Większość z nich samotnie gospodaruje.

Tabela 2. Liczba osób w wieku powyżej 60r.ż. korzystających z pomocy społecznej w latach 2015-2017.

Rok	2015	2016	2017
Liczba osób	3 080	3 223	3 320
w tym:			
Samotnie gospodarujące	2 407	2 570	2 643
Osoby w rodzinie	690	667	690

Źródło: opracowanie własne na podst. danych MOPR z systemu teleinformatycznego TT-Pomoc

Spośród osób samotnie gospodarujących ponad 30% to osoby ubogie, spełniające kryterium dochodowe uprawniające do bezzwrotnych świadczeń z pomocy społecznej.⁴ Sytuacja materialna seniorów żyjących w rodzinie jest nieco lepsza – odsetek ubogich wynosił: w 2015 r. - 26,8%, w 2016 – 22,4%, w 2017 – 22%.

Tabela 3. Seniorzy korzystający ze świadczeń z pomocy społecznej w latach 2015-2017 według rodzaju gospodarstwa i ustawowego kryterium ubóstwa

Rok	2015	2016	2017
Osoby samotnie gospodarujące	2 407	2 570	2 643
w tym:			
Spełniające kryterium dochodowe	797	845	864
Nie spełniający kryterium	1 610	1 725	1 779

⁴ Aktualnie obowiązujące (od 1 października 2015 r.) ustawowe kryteria dochodowe do ustalania prawa do bezzwrotnych świadczeń z pomocy społecznej wynoszą: dla osoby samotnie gospodarującej 634 zł, dla osoby w rodzinie -514 zł.

dochodowego			
Osoby w rodzinie w tym:	690	667	690
Spełniające kryterium dochodowe	185	147	156
Nie spełniający kryterium dochodowego	505	520	534

Źródło: opracowanie własne na podst. danych MOPR z systemu teleinformatycznego TT-Pomoc

Rozkład osób w wieku senioralnym (60 lat i więcej), korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej, w poszczególnych Rejonach Opiekuńczych (RO) MOPR w latach 2015-2017 jest bardzo zróżnicowany. Najliczniej są oni reprezentowani w kolejności w: Rejonie KSM, Uroczyisko, Śródmieście, Szydłówek, Czarnów, Białogon, Os. Jagiellońskie, Barwinek-Baranówek. Najmniej osób powyżej 60 r.ż. jest klientami Rejonu Os. Świętokrzyskie, Herby, Za Torami.

W Dziale ds. Bezdomności w trzech ostatnich latach z pomocy skorzystało odpowiednio 103, 112 i 117 osób bezdomnych w wieku senioralnym, czyli niewiele ponad ¼ ogółu bezdomnych przebywających w mieście.

Tabela 4. Ogólna liczba klientów pomocy społecznej i seniorów w poszczególnych RO MOPR i Dziale ds. Bezdomności w latach 2015-2017

Rejon/Dział		2015		2016		2017	
		Ogólna liczba klientów	Liczba seniorów	Ogólna liczba klientów	Liczba seniorów	Ogólna liczba klientów	Liczba seniorów
1.	KSM	1 378	431	1 292	459	1 186	470

2.	Uroczysko	1 022	330	903	365	847	390
3.	Śródmieście	1 201	309	1 021	320	921	332
4.	Szydłówek	940	305	817	311	717	302
5.	Czarnów	1 167	239	1 014	262	915	292
6.	Białogon	1 106	295	881	295	701	290
7.	Os. Jagiellońskie	707	265	634	271	539	283
8.	Barwinek- Baranówek	1 310	279	1 058	284	919	277
9.	Os. Świątokrzyskie	1 038	167	922	170	809	184
10.	Herby	917	163	730	183	648	178
11.	Za Torami	725	162	592	157	525	167
12.	Dział ds. Bezdomności	496	103	480	107	486	117

Źródło: opracowanie własne na podst. danych systemu teleinformatycznego TT-Pomoc

Z kolei największy udział klientów w wieku senioralnym w ogólnej liczbie osób korzystających z pomocy w latach 2015-2017 znajduje się w Rejonie Jagiellońskie, następnie na Uroczysku i Szydłównku.

Tabela 5. Procentowy udział osób starszych w łącznej liczbie klientów pomocy społecznej w RO i Dziale ds. Bezdomności w latach 2015-2017

Lp.	Rejon/Dział	Łączna liczba klientów w latach 2015-2017	Łączna liczba seniorów w latach 2015-2017	Procentowy udział seniorów w ogólnej liczbie klientów w latach 2015-2017
1.	Os. Jagiellońskie	1880	819	43,56%
2.	Uroczysko	2772	1085	39,14%
3.	Szydłówek	2474	918	37,10%
4.	KSM	3856	1360	35,27%
5.	Białogon	2688	880	32,74%
6.	Śródmieście	3143	961	30,58%
7.	Za Torami	1842	486	26,38%

8.	Czarnów	3096	800	25,84%
9.	Barwinek-Baranówek	3287	840	25,56%
10.	Herby	2295	524	22,83%
11.	Os. Świątokrzyskie	2769	521	18,22%
12.	Dz.ds. Bezdomności	1462	327	22,37%

Źródło: opracowanie własne na podst. danych z systemu teleinformatycznego TT-Pomoc

Dominującym powodem udzielania pomocy była długotrwała choroba i niepełnosprawność, ubóstwo oraz bezrobocie. Uzależnienie od alkoholu stwierdzono u 36 seniorów w 2015r., 55 w 2016r. i 50 w 2017r., od narkotyków po 2 osoby w każdym analizowanym roku. Bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w rodzinie niepełnej doświadczało w roku 2015 - 21 seniorów i po 15 w latach 2016-2017, a trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego 12, 11 i 13 osób w poszczególnych.

Pracownicy socjalni zakwalifikowali do świadczeń z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie w 2015 r. 4 osoby, w 2016 – 3 i w 2017 – 2.

W 2016 roku w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla ofiar Przemocy w Rodzinie (SOW) MOPR na 1 716 osób objętych pomocą specjalistyczną było 384 osoby starsze, tj. 241 kobiet i 143 mężczyzn. W 2017 roku w SOW na 1 570 osób objętych pomocą specjalistyczną było 216 osób starszych, tj. 163 kobiety i 53 mężczyzn.

Według danych SOW, wśród osób doznających przemocy w grupie wiekowej 60 i więcej i 65 i więcej większość stanowiły kobiety (87 w 2016 i 64 w 2017 r.). Mężczyzn było zdecydowanie mniej – po 11 w wieku 60 r.ż. w obu latach oraz w wieku powyżej 65 r.ż. - 15 i 16 odpowiednio w roku 2016 i 2017.

Tabela 6. Osoby starsze doznające przemocy ze względu na wiek i płeć w latach 2016-2017

Rok	Wiek	Płeć	
		kobiety	mężczyźni
2016	60+	87	11
	65+	64	15
2017	60+	54	11
	65+	51	16

Źródło: opracowanie własne na podst. danych z SOW MOPR Kielce

Wśród osób stosujących przemoc w roku 2016 przeważali mężczyźni – 69 w wieku powyżej 60 r.ż. oraz 19 w wieku ponad 65 lat. Kobiet stosujących przemoc było w obu grupach wiekowych odpowiednio 8 i 3. W 2017 r. zarejestrowano 11 mężczyzn doznających przemocy w grupie wiekowej 60 i więcej oraz 16 w wieku powyżej 65 r.ż.

W procedurze „Niebieskie Karty” na 674 NK wskazano jako „ofiary” osoby powyżej 60 r.ż w 177 przypadkach, z czego 151 kobiet i 26 mężczyzn. Jako „sprawcę” wskazano 99 osób powyżej 60 r.ż - 11 kobiet i 88 mężczyzn.

3. Aktywność społeczna i zawodowa kieleckich seniorów.

Aktywność społeczna osób starszych może przybierać formalny i nieformalny charakter. Aktywność formalna wyraża się w ich między innymi w ich zaangażowaniu w sprawy lokalnej społeczności, udziale w organizacjach pozarządowych, różnych formach aktywności i wolontariacie.

Nie mniej ważna z punktu widzenia osoby starszej oraz planowania działań skierowanych do tej grupy społecznej aktywność nieformalna na rzecz rodziny i środowiska (np. sprawowanie opieki nad starszym krewnym, rodzicami, osobami z sąsiedztwa) - podyktowana jest przede wszystkim doraźnymi potrzebami bliskich oraz otoczenia. Ma również niekiedy wymiar finansowy⁵

Na oficjalnej stronie Urzędu Miasta Kielce znajdują się rejestry organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, oddziałów stowarzyszeń, w którym widnieją łącznie 1042 organizacje. Niestety nawet pobieżna lektura wskazuje, że nie jest on na bieżąco aktualizowany. Ponadto brak w nim danych dotyczących obszaru, w jakim te podmioty działają. Jedynie w niektórych przypadkach udaje się to zidentyfikować według nazwy lub są to duże i znane ze swej działalności na rzecz seniorów organizacje. Można więc stwierdzić, że w Kielcach istnieje i aktywnie działa ok.50 organizacji pozarządowych, które swe statutowe działania kierują do osób starszych.

Kielce przeznaczają na dofinansowanie działalności organizacji pozarządowych – w ramach uchwalanych corocznie programów współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami – znaczne środki. W samym tylko 2016 r. dotacje wyniosły ponad 9 mln złotych. Wśród podejmowanych i dofinansowanych przedsięwzięć znajdują się głównie te skierowane do dzieci i młodzieży – ta grupa mieszkańców (obok osób starszych) jest jednym z dwóch priorytetów dla lokalnej polityki społecznej.

⁵ Szukalski P., *Starzenie się ludności – ku redefinicji kontraktu międzypokoleniowego?* [w:] *Pomyślnie starzenie się w perspektywie nauki o pracy i polityki społecznej*, (red.) J.T. Kowaleski, P. Szukalski, Łódź 2008.

Inicjatyw realizowanych stricte na rzecz osób starszych jest niewiele, np: prowadzenie przez Polski Związek Niewidomych Domu Pomocy Społecznej (357 019 zł), prowadzenie przez Fundację Seniorzy z klasą 50+ ośrodka wsparcia – klubu samopomocy dla osób dorosłych (9 981 zł), prowadzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego przez Towarzystwo Dobroczynności (30 000 zł).

Kielecka Rada Seniorów

Kielecka Rada Seniorów powołana została na mocy Uchwały Nr XLII/873/2017 Rady Miasta Kielce z dnia 18 maja 2017 r. w sprawie powołania Kieleckiej Rady Seniorów i nadania jej statutu. Powstała z inicjatywy osób starszych przy wsparciu Przewodniczącego Rady Miasta Kielc i Prezydenta Miasta. Nabór kandydatów do Rady, reprezentujących środowisko seniorów oraz podmiotów działających na ich rzecz, odbył się w pełni demokratycznie i jawnie. Spośród 43 zgłoszonych kandydatów, na zgromadzeniu wyborczym zwołanym przez Prezydenta Miasta, wybrano 15 członków. Rada na pierwszym posiedzeniu roboczym wybrała ze swojego grona przewodniczącego, wiceprzewodniczącego i sekretarza. Rada Seniorów jest organem opiniodawczym, doradczym i inicjatywnym dla władz miasta.

Kluby Seniora

W strukturze Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach funkcjonuje 11 klubów seniora, których działalność w całości finansowana jest z budżetu miasta.

1. Klub Seniora, ul. Naruszewicza 23,
2. Klub Seniora, ul. Tujowa 2,
3. Klub Seniora, ul. św. Stanisława Kostki 4a,
4. Klub Seniora, ul. Konopnickiej 5,
5. Klub Seniora, ul. Żeromskiego 44,
6. Klub Seniora, ul. Jana Nowaka-Jeziorańskiego 75,
7. Klub Seniora, ul. Miodowa 7,
8. Klub Seniora, ul. Hoża 39,
9. Klub Seniora, Al. Legionów 5,
10. Klub Seniora, ul. Urzędnicza 3,
11. Klub Seniora, ul. Mała 17/4.

Na uwagę zasługuje dostępność oferty klubów, wynikająca z ich usytuowania na niemal wszystkich osiedlach miasta. Kluby działają od poniedziałku do piątku w godzinach 8-16 (w przypadku organizowania imprez okolicznościowych, wieczorków tanecznych, zajęć kulturalno- oświatowych, wystaw, prelekcji godziny otwarcia przedłuża się w zależności od

potrzeb). Z placówek korzysta codziennie około 500 osób. W 2/3 są to stali uczestnicy zajęć w tematycznych pracowniach i kąciakach 95 zainteresowań. Oferta Klubów skierowana jest do wszystkich osób, które wchodzi w wiek senioralny oraz zakończyły okres aktywności zawodowej. Uczestnictwo jest bezpłatne. Pobyt nie jest objęty rejonizacją, dzięki czemu z oferty mogą korzystać wszyscy zainteresowani seniorzy z Kielc i okolic. Filia Klubu Seniora przy ul. Żeromskiego prowadzi terapię dla osób chorych na chorobę Parkinsona. Od listopada 2014 roku w Klubie Seniora przy ul. Jeziorańskiego 75 spotykają się członkowie Stowarzyszenia Głuchoniemych „Cisza”, wśród nich jest wielu seniorów. Seniorzy uzyskują wsparcie emocjonalne, podtrzymana jest ich aktywność fizyczna i psychiczna. Kluby seniora w założeniu mają tworzyć sieć kontaktów społecznych i w efekcie zapobiegać izolacji, sprzyjać wytworzeniu pozytywnych postaw wobec starości na zewnątrz, integrować wewnątrz- i międzypokoleniowo, wykorzystywać potencjał osób starszych, również umożliwić dostęp technologii informatycznych. Ważnym elementem terapii jest rozmowa z seniorami prowadzona przez terapeutów. Dużym zainteresowaniem cieszy się nauka języków obcych: angielskiego, niemieckiego, włoskiego, hiszpańskiego. Organizowane są wycieczki krajoznawcze, a na spotkania klubowe zapraszani są poeci, artyści, malarze, kolekcjonerzy. W klubach organizowane są wystawy tematyczne. Wspólnie z personelem klubów uczestnicy podejmują wiele akcji, np. pomocy bezdomnym, utrzymują bieżący kontakt z młodzieżą w szkołach, organizują występy artystyczne, wieczorki taneczne i spotkania świąteczne.

Propozycja klubów seniora obejmuje:

- zajęcia ruchowe oraz rehabilitację (gimnastyka i aerobik , masaż i ćwiczenie zasad ergonomii życia codziennego dla osób zaawansowanych wiekowo, muzykoterapia połączona z aromaterapią, nordicwalking, piesze wycieczki po ziemi świętokrzyskiej z cyklu „Cudze chwalicie swego nie znacie”, zajęcia na basenie);
- kursy i zajęcia usprawniające intelektualnie („Komputer od podstaw” , „Komputer nasz powszedni” – nauka pisania, obsługa popularnych programów, korzystanie z Internetu, kursy języków obcych , turnieje szachowe;
- zwiedzanie zabytków historycznych i historii naturalnej (muzea oraz spotkania z ciekawymi ludźmi, spotkania i prelekcje, wycieczki);
- zajęcia usprawniające manualnie (rękodzieło artystyczne – nauka różnych technik artystycznych, kącik „Złotej rączki”, nauka szycia na maszynie, pracownia modelarska, ciemnia fotograficzna, pracownia plastyczna);

- samopomoc dnia powszedniego (kółko sałatkowe , kosmetyka na co dzień i od święta itp.).

W KS przy ul. Jana Nowaka-Jeziorańskiego działa od kilku lat Zespół wokalnno-taneczny „Passionata”. Kluby seniora stale poszerzając zakres swojej działalności.

Kielecki Wolontariat 60+

Miejskie działania wolontariackie (odbiorcy wolontariatu i wolontariusze) prowadzi Sekcja Wolontariatu MOPR. Wolontariusze powyżej 60 r.ż. świadczą pomoc u osób starszych w ich miejscu zamieszkania, pracują z dziećmi oraz z seniorami w klubach seniora. Praca wolontariusza z osobą starszą polega głównie na dotrzymywaniu towarzystwa, rozmowach, a także na drobnej pomocy usługowej, tj. robienie zakupów, załatwianie spraw urzędowych, przygotowanie posiłku itp.

Wolontariusze współpracują stale z Klubem Seniora przy ul. J.Nowaka-Jeziorańskiego, a także przy ul. Naruszewicza. Przykładem może być wspólny bal mikołajkowy dla dzieci klientów MOPR i urodziny MOPR Wolontariat. Seniorzy upiekli ciasta, zorganizowali występy artystyczne i aktywnie brali udział w warsztatach z dziećmi.

Uniwersytety III Wieku

Na terenie miasta działają 4 tego rodzaju instytucje:

- Świętokrzyski Uniwersytet III Wieku
- Kielecki Uniwersytet III Wieku „Ponad czasem”,
- Staropolski Uniwersytet III Wieku,
- Uniwersytet Otwarty Politechniki Świętokrzyskiej,

których celem jest upowszechnianie inicjatyw edukacyjnych, aktywizacja intelektualna, psychiczna, społeczna i fizyczna osób starszych, poszerzanie wiedzy i umiejętności seniorów, ułatwianie kontaktów z instytucjami takimi jak: służba zdrowia, ośrodki kultury, ośrodkami rehabilitacyjnymi i innymi, angażowanie słuchaczy w aktywność na rzecz otaczającego ich środowiska, podtrzymywanie więzi społecznych i komunikacji międzyludzkiej wśród seniorów.

- Świętokrzyski Uniwersytet III Wieku z siedzibą przy ul. Seminaryjskiej 28A, jest najstarszą tego rodzaju placówką w województwie, dla ponad 600 słuchaczy. Powstał w 1986 r. Formą organizacyjną Uniwersytetu jest Stowarzyszenia, które posiada status organizacji pożytku publicznego. Wykłady odbywają się raz w tygodniu. Ponadto

prowadzone są seminaria z zakresu filozofii, historii, historii sztuki, literatury; warsztaty filmowe, fotograficzne, literackie, rękodzielnicze, artystyczne; sekcje ogrodnicza, komputerowa, teatralna, wokalna; lektoraty z języka angielskiego i niemieckiego; gimnastyka; zajęcia taneczne; pływalnia. Łącznie 44 grupy zajęć dla ponad 250 słuchaczy. Słuchacze Uniwersytetu pracują jako wolontariusze w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w Świętokrzyskim Centrum Onkologii. Współpracuje z Klubem Pokoleń, Szkołą Muzyczną, domami pomocy społecznej, Świętokrzyskim Klubem „Amazonki”.

- Uniwersytet III Wieku „Ponad czasem”, al. Tysiąclecia Państwa Polskiego 20, rozpoczął swoją działalność w lutym 2016 r. jako druga tego typu placówka w Kielcach. Mimo tak krótkiego czasu istnienia funkcjonuje w nim już 25 różnych zajęć. Są to: literatura, fotografia, malarstwo, aktywny mózg, historia sztuki, historia wzornictwa, historia i zabytki Kielc, nauka obsługi komputera, ogrodnictwo, geookucacja, nauka gry w brydża, rękodzieło zabawkarskie, rękodzieło artystyczne, yoga, taniec dyskotekowy, taniec brzucha, gimnastyka w basenie, gimnastyka na sali, nordicwalking, turystyka piesza, chór, promocja zdrowia, język angielski, język niemiecki i wykłady. Do Uniwersytetu zapisanych jest ponad 260 osób.

W UTW „Ponad czasem” są też organizowane wczasy wypoczynkowe i rehabilitacyjne oraz wycieczki.

- Staropolski Uniwersytet III Wieku, ul. Peryferyjna 15, zainaugurował swoją działalność w październiku w 2017 r. Zajęcia odbywają się co dwa tygodnie we wtorki. Organizowane są również dla seniorów warsztaty. Program zajęć w dużej mierze dostosowany został do potrzeb słuchaczy. Otwarte wykłady, np. „Fit-grill, czyli zdrowe grillowanie”, „Nowe środki przekazu i portale społecznościowe”, „Spotkania „Wolna mównica”, „Zacieśniamy więź pokoleń - seniorzy z wnukami rodzinnie” prowadzą zarówno naukowcy, jak i eksperci oraz pasjonaci jakiejś dziedziny.
- Uniwersytet Otwarty Politechniki Świętokrzyskiej, al. Tysiąclecia Państwa Polskiego 7, swą ofertę programową kieruje do wszystkich osób pragnących pogłębić wiedzę oraz sprawność fizyczną, niezależnie od posiadanego wykształcenia i miejsca zamieszkania. Nie stawia ścisłych barier wiekowych. W ramach integracji międzypokoleniowej słuchaczami Uniwersytetu Otwartego Politechniki Świętokrzyskiej mogą być zarówno osoby w wieku 50+ jak i osoby młodsze, które ukończyły 16 rok życia. Zajęcia mają charakter interdyscyplinarny, podzielone są na

wykłady plenarne dla wszystkich słuchaczy oraz praktyczne do wyboru prowadzone w laboratoriach, salach sportowych i językowych. Podczas zajęć poruszana jest tematyka etykiety towarzyskiej i biznesowej, jak radzić sobie z prawnymi zawiłościami ofert, umów i regulaminów, w jaki sposób rozwiązywać spory. Cały program studiów obejmuje 3 lata zajęć z dziedzin nauk technicznych, ekonomicznych, przyrodniczych, humanistycznych, językowych i sportowo-rekreacyjnych.

4. Kielecka pomoc społeczna dla seniorów.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach organizuje i koordynuje całość działań na rzecz potrzebujących wsparcia w Kielcach. W jego strukturze wyodrębniono pion problemowy wsparcia seniorów i osób niepełnosprawnych – podległy jednemu z zastępców dyrektora.

W Rejonach Opiekuńczych są zatrudnieni pracownicy socjalni, którzy specjalizują się w pracy z osobami starszymi i niepełnosprawnymi, świadczący środowiskową pracę socjalną oraz udzielający pomocy w formie:

- usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania,
- pomocy finansowej, zwłaszcza zasiłków stałych i okresowych,
- pobytu w dziennych ośrodkach wsparcia,
- pobytu w placówkach całodobowych.

4.1. Specjalistyczne poradnictwo

Na terenie miasta istnieje 8 punktów świadczących nieodpłatną pomoc prawną dla osób uprawnionych. Seniorzy to najliczniejsza grupa wśród beneficjentów – 1 841 kieleckich seniorów w wieku powyżej 65 lat w 2017 r skorzystało z nieodpłatnej pomocy prawnej. W głównej siedzibie MOPR przy ul. Studziennej 2 od ponad 20 lat 2 razy w tygodniu przyjmuje nieodpłatnie prawnik, udzielający porad przede wszystkim w sprawach rodzinnych, majątkowych, uzależnień, bytowych.

Dane dotyczące specjalistycznego poradnictwa prowadzone przez MOPR Kielce w 2017 r. przedstawia Tabela 7.

Jednostka organizacyjna	Psycholog		Pedagog		Prawnik		Terapeuta uzależnień		Psychiatra		Logopeda		inni	
	liczba osób	liczba porad	liczba osób	liczba porad	liczba osób	liczba porad	liczba osób	liczba porad	liczba osób	liczba porad	liczba osób	liczba porad	liczba osób	liczba porad
SOW	168	1107	287	1407	38	38	x	x	x	x	x	x	x	x
ZPR	146	376	x	x	x	x	57	204	x	x	11	26	x	x
Prawnik MOPR	x	x	x	x	170	310	x	x	x	x	x	x	x	x
Dział Usług	70	110	65	95	x	x	x	x	140	192	x	x	208 lekarz rehabilitan t	340
KIS	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Doradca zawodowy 149 konsultant ds. psychologicz no- pedagogiczn ych 382	222 498
Ośrodek Interwencyjno- Terapeutyczny	x	x	x	x	x	x	329	681	x	x	x	x	x	x

Dział ds. Doradztwa Metodycznego i Sprawozdawczości	86	106	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Doradca zawodowy 68 Konsultant metodyczny *14	88 14
Dział Bezdomności	x	x	x	x	x	x	65	738	x	x	x	x	x	x
Ogółem	470	1699	352	1502	208	348	451	1623	140	192	11	26	821	1162

4.2. Usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne – świadczone w ramach zadań własnych gminy.

Pomoc w formie usług opiekuńczych adresowana jest do osób, które z racji wieku, przewlekłej choroby czy ograniczonej sprawności fizycznej nie są w stanie samodzielnie zaspokajać podstawowych potrzeb życiowych.

Z pomocy usługowej korzystają:

- osoby obłożnie chore, całkowicie niezdolne do samodzielnego zaspokojenia potrzeb życiowych,
- osoby przewlekle chore z częściową sprawnością ruchową, niezdolne do samodzielnej egzystencji,
- osoby z ograniczoną sprawnością z powodu wieku lub inwalidztwa, w pewnym stopniu zdolne do samodzielnego zaspokojenia potrzeb, lecz wymagające pomocy przy wykonywaniu różnych czynności związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego.

Dzięki pomocy ludzie starsi, obłożnie chorzy, niepełnosprawni mają możliwość funkcjonowania w swoim naturalnym środowisku.

W ramach zadań własnych gminy MOPR świadczy również specjalistyczne usługi opiekuńcze w zakresie pielęgnacji jako wspierania procesu leczenia, rehabilitacji fizycznej i usprawniania zaburzonych funkcji organizmu obejmującej: rehabilitację ruchową i fizykoterapię, wsparcie psychologiczno- pedagogiczne i terapeutyczno-edukacyjne, terapię logopedyczną. Pielęgnacja świadczona jest w formie zabiegów higieniczno-sanitarnych i zabiegów pielęgniarstwo - medycznych wynikających ze wskazań zdrowotnych podopiecznych, które nie mogą być realizowane przez pielęgniarki zatrudnione w ramach umów z Narodowym Funduszem Zdrowia.

Realizowane w ramach zadań własnych gminy specjalistyczne usługi opiekuńcze - w zakresie rehabilitacji fizycznej, usprawniania zaburzonych funkcji organizmu, terapii logopedycznej oraz wsparcia psychologiczno-pedagogicznego i terapeutyczno-edukacyjnego, są kompleksowym działaniem w odniesieniu do osób z ograniczoną sprawnością fizyczną i zaburzeniami mowy, powstałymi na skutek wad wrodzonych, schorzeń organicznych i urazów. Przyłóżkowe ćwiczenia rehabilitacyjne mają na celu przystosowanie pacjentów do

warunków życiowych zmienionych wskutek choroby. W ramach świadczonych usług stosowane są: ćwiczenia bierne, ćwiczenia czynne, ćwiczenia specjalne, metody redukcji nerwowo – mięśniowej, metody treningu oporowego wybranych grup mięśniowych, masaże lecznicze, terapia manualna, laseroterapia. Rehabilitacją ruchową w warunkach domowych objęci byli pacjenci: po udarach mózgu, po złamaniach kończyn, po wypadkach komunikacyjnych, po urazach czaszkowo- mózgowych i urazach kręgosłupa, oraz chorzy na stwardnienie rozsiane, chorobę Parkinsona, schorzenia reumatyczne i postępujący zanik mięśni i inne wymagające usprawnienia w warunkach domowych. Z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w zakresie rehabilitacji fizycznej i usprawniania zaburzonych funkcji organizmu korzystały osoby, które po zakończeniu leczenia szpitalnego wymagały dalszego usprawnienia w warunkach domowych oraz pacjenci leczeni specjalistycznie w warunkach domowych.

Ośrodek realizuje usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w zakresie pielęgnacji przy współpracy z agencjami medycznymi i organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie miasta. Zakres i wymiar usług opiekuńczych ustalany jest z klientem przez pracownika socjalnego oraz pielęgniarkę MOPR. Podstawą do przyznania specjalistycznych usług opiekuńczych w zakresie rehabilitacji jest ponadto zaświadczenie lekarskie.

Koordinacją, monitoringiem i ewaluacją usług opiekuńczych zajmuje się Dział Usług MOPR, który jednocześnie jest miejscem, gdzie osoby poszukujące wsparcia w zakresie opieki nad osobami niesamodzielnymi mogą uzyskać niezbędne informacje i poradę.

Liczbę osób korzystających z poszczególnych rodzajów usług w kolejnych 4 latach przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w latach 2013-2016

Rok	Usługi opiekuńcze	Specjalistyczne usługi opiekuńcze w zakresie pielęgnacji	Specjalistyczne usługi opiekuńcze w zakresie rehabilitacji fizycznej
2013	1442	22	390
2014	1510	28	353
2015	1483	21	365
2016	1659	25	343
Ogółem	6094	96	1451

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPR Kielce

4.2. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

W ramach zadań zleconych z zakresu administracji rządowej, MOPR realizuje również specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi realizowane są w Kielcach w zakresie podstawowym i ponadpodstawowym. Podstawowy zakres obejmuje: 1. uczenie i rozwijanie niezbędnych umiejętności do samodzielnego życia, 2. pielęgnację jako wspieranie procesu leczenia, 3. rehabilitację fizyczną i usprawnianie zaburzonych funkcji organizmu w formie rehabilitacji ruchowej i fizykoterapii, wsparcia psychologiczno-pedagogicznego i terapeutyczno-edukacyjnego oraz terapii logopedycznej.

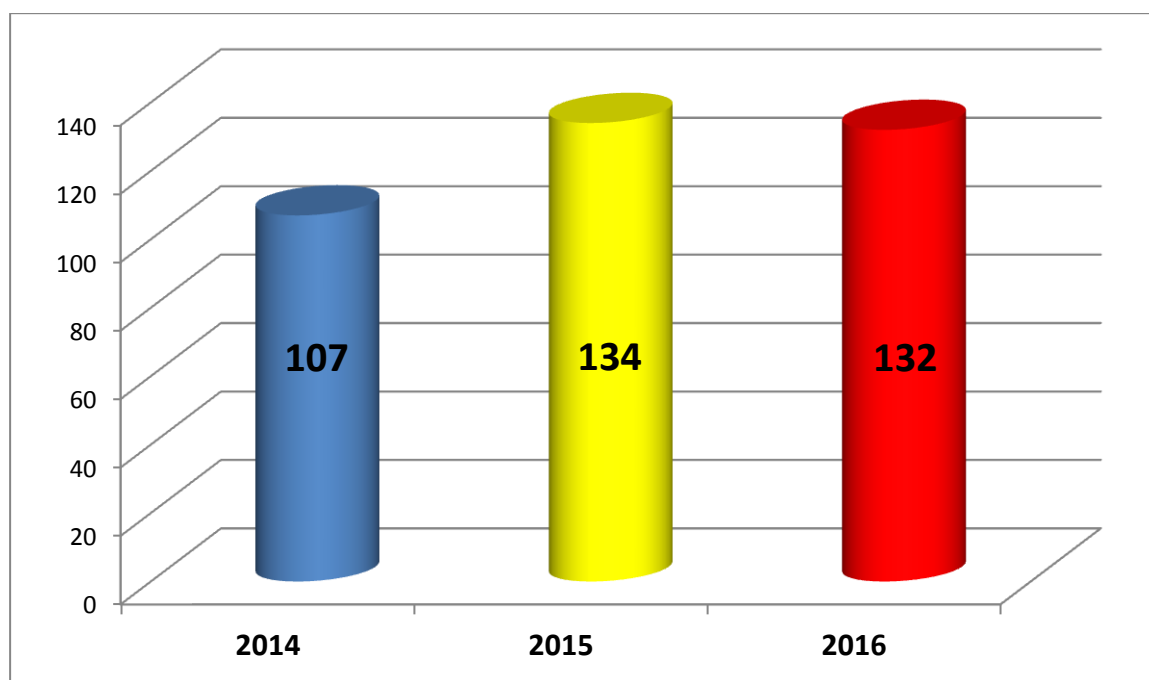
Najliczniejszą grupę spośród osób objętych tą formą pomocy stanowią osoby po kryzysach psychicznych w okresie remisji i zaostrzenia objawów chorobowych, autystycy, osoby z niepełnosprawnością intelektualną, pacjenci z zespołami psychoorganicznymi. Za bezpośrednią realizację usług odpowiedzialni są: pielęgniarki, opiekunki, pedagodzy, psychologodzy, rehabilitanci i logopedzi zatrudnieni w agencjach medycznych, w których Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie wykupuje te usługi.

Z kolei ponadpodstawowe specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w formie uczenia i rozwijania niezbędnych umiejętności do samodzielnego życia obejmują: kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności, leczenia, rehabilitacji, prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych, wspieranie w formie asystowania w codziennych czynnościach życiowych w szczególności takich jak: samoobsługa, wykonywanie czynności gospodarczych, porządkowych, umiejętności utrzymania i prowadzenia domu, dbałości o higienę i wygląd, utrzymywanie kontaktów z domownikami i rówieśnikami oraz społecznością lokalną, wspólne organizowanie i spędzanie wolnego czasu, korzystanie z usług różnych instytucji, interwencję i pomoc w życiu w rodzinie (ułatwianie dostępu do edukacji i kultury, kształtowanie pozytywnych relacji osoby korzystającej z usług z osobami bliskimi, współpraca z rodziną – kształtowanie odpowiednich postaw wobec osoby chorującej), pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w formie pielęgnacji jako wspierania procesu leczenia obejmują: zabiegi medyczne wynikające ze wskazań zdrowotnych (iniekcje, okłady,

opatrunki, lewatywy, karmienie przez sondę itp.), pomiary parametrów życiowych (temperatura, tętno, ciśnienie, pomiar cukru we krwi), pomoc w dostępie do świadczeń zdrowotnych oraz uzgadnianie i pilnowanie terminów wizyt lekarskich, badań diagnostycznych, organizację czasu wolnego (spacery, czytanie, gimnastyka ruchowa itp.), pilnowanie przyjmowania leków oraz obserwację ewentualnych skutków ubocznych ich stosowania, zmiana opatrunków, pomoc w użyciu środków pomocniczych i materiałów medycznych, przedmiotów ortopedycznych, także w utrzymaniu higieny, pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych.

W roku 2014 pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi objęto łącznie 107 osób w wieku powyżej 60 roku życia, w 2015 – 134 osoby, a w 2016 – 132 seniorów.

Wykres 2. Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2014-2016.

Pomoc seniorom w formie usług opiekuńczych świadczona jest również w 4 znajdujących w Kielcach rodzinnych domach pomocy społecznej – na podstawie zawartych porozumień:

- RDP, ul. Kruszelnickiego 76 B – przeznaczony dla 8 osób,
- RDP, ul. Kruszelnickiego 76 D - dla 8 osób,
- RDP, ul. Kruszelnickiego 76 C - dla 4 osób,

RDP, ul. Kolonia 11 - dla 8 osób.

W ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa artykuły żywnościowe w bardzo szerokim asortymencie w 2017 r. przekazano do 294 osób w wieku senioralnym.

Wsparciem w formie gorącego posiłku objętych jest aktualnie 1 545 w wieku powyżej 65 roku życia.

5. Dienne formy wsparcia

108 kieleckich seniorów uzyskuje wszechstronne wsparcie w **8 środowiskowych domach samopomocy**, których celem jest prowadzenie treningów funkcjonowania w codziennym życiu, treningów umiejętności interpersonalnych i spędzania wolnego czasu, świadczenie poradnictwa specjalistycznego, terapii ruchowej, zajęciowej, zapewnienie opieki w niezbędnym zakresie.

22 osobom w wieku powyżej 60 r. ż. z chorobą Alzheimera dzienną opiekę, udział w terapii zajęciowej, rehabilitacji ruchowej, aktywizację i utrzymanie jak najdłużej samodzielności, jeden gorący posiłek – zapewnia **Dzienny Ośrodek Wsparcia dla osób z chorobą Alzheimera (OWD)**, przy al. Legionów – w całości finansowany z budżetu miasta.

OWD stanowi środowiskową formę pomocy półstacjonarnej, służącą utrzymaniu osoby chorej w jej środowisko naturalnym i przeciwdziałanie instytucjonalizacji. Ośrodek obejmuje wsparciem również opiekunów osób chorych.

6. Opieka całodobowa stacjonarna

Stacjonarna opieka całodobowa dla ponad 800 niesamodzielnych kielczan świadczona jest w **5 kieleckich domach pomocy społecznej**:

Dom Pomocy Społecznej im. Florentyny Malskiej, ul. Tarnowska 10,

Dom Pomocy Społecznej im. Jana Pawła II, ul. Jagiellońska 76,

Dom Pomocy Społecznej im. A. Kępińskiego, ul. Jagiellońska 76,

Dom Pomocy Społecznej im. Św. Brata Alberta, ul. Żeromskiego 4/6,

Dom Pomocy społecznej im. Jana i Marysieńki Sobieskich, ul. Króla Jana III Sobieskiego 30.

15 pacjentów obłożnie i przewlekle chorych uzyskuje całodobową pomoc w **Zakładzie Pielęgnacyjno-Opiekuńczym (ZPO)** przy ul. Króla Jana III Sobieskiego 30, którego organem prowadzącym jest miasto.

Do podstawowych zadań ZPO należy w szczególności świadczenie usług w zakresie:

- świadczeń zdrowotnych, pielęgnacyjnych, rehabilitacyjnych, leczniczych, dietetycznych, terapii zajęciowej,
- promocji i edukacji zdrowotnej,
- wsparcia psychologicznego,
- usług socjalno-opiekuńczych, polegających na pomaganiu w podstawowych czynnościach domowych,
- pomocy w załatwianiu spraw osobistych, zakwaterowaniu i wyżywieniu,
- usług wspomagających, polegających na realizacji potrzeb kulturalnych i religijnych.

7. Zdrowie, profilaktyka, bezpieczeństwo.

Miasto od 2013 r. finansuje program bezpłatnych szczepień przeciwko grypie dla osób w wieku 55+ , przeznaczając na ten cel środki w wysokości: w latach 2015-16 po 300 tys. zł, w 2017 - 408 tys. zł. Organizuje i udostępnia bezpłatny transport na terenie miasta w dni powszednie, soboty i w niedziele dla osób z widoczną dysfunkcją ruchu (w tym także osobom w wieku senioralnym) w celu załatwienia spraw osobistych w placówkach zdrowia, rehabilitacyjnych, instytucjach publicznych i urzędach, placówkach kulturalnych i sportowych itp.

Centrami aktywności seniorów są kluby seniora. Do uczestników trafia wiele form wsparcia. Seniorzy z Klubów Seniora mają możliwość korzystania z bezpłatnych zajęć na pływalniach miejskich – w 2017 r. była to grupa 195 osób. Koperty życia rozdano 225 seniorom. Stale prowadzone są szkolenia z samoobrony.

Przez cały 2017 r. w Klubach prowadzona była wraz z przedstawicielami Policji i Państwowej Inspekcji Handlowej akcja informacyjna pn. „Bezpieczny senior” (przeciwdziałanie oszustwom na wnuczka, na policjanta, zawieraniu niekorzystnych umów, umów na odległość itp.).

W celu zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom władze miasta zakupiły i przekazały bezpłatnie 27 tysięcy czujników czadu, z czego 10 800 trafiło do osób w wieku powyżej 60 lat.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie prowadzi niewielką wypożyczalnię sprzętu rehabilitacyjnego i pomocniczego dla osób starszych i niepełnosprawnych, będących odbiorcami usług opiekuńczych.

Miasto dofinansowuje również ze środków PFRON zakup sprzętu rehabilitacyjnego i pomocniczego oraz pobyt na turnusach rehabilitacyjnych – które to formy wsparcia cieszą się największym powodzeniem wśród seniorów z niepełnosprawnościami.

8. Analiza SWOT w obszarze opieki, wsparcia i aktywności społecznej osób w wieku powyżej 60 r.ż.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Jasno określone priorytety dla lokalnej polityki społecznej w dokumentach strategicznych i planistycznych miasta oraz konsekwentnie od kilkunastu lat realizowane działania na rzecz seniorów. 2. Rozbudowana sieć placówek wsparcia dziennego oraz opieki całodobowej. 3. Przemyślana polityka mieszkaniowa na rzecz seniorów – tworzenie sieci mieszkań chronionych. 4. Usługi opiekuńcze dla osób niesamodzielných realizowane w zakresie podstawowym jak i ponadpodstawowym – o jasno określonym standardzie i procedurze przyznawania. 5. Szeroka, ogólnodostępna oferta aktywizacji seniorów, w tym edukacyjna, zdrowotna, sportowo-rekreacyjna i kulturalna. 6. Sieć organizacji pozarządowych oraz prywatnych agencji, które we współpracy z samorządem organizują i realizują usługi dla osób starszych o różnym poziomie samodzielności. 7. Powołanie Kieleckiej Rady Seniorów. 8. Wykwalifikowana kadra służb pomocy społecznej.	1. Niewystarczający dostęp do specjalistycznej pomocy lekarskiej, zwłaszcza geriatrycznej. 2. Niewystarczający dostęp do usług rehabilitacyjnych i długi czas oczekiwania. 3. Ograniczona liczba miejsc w placówkach opieki krótko- i długoterminowej. 4. Niedopracowany system współpracy i przepływu informacji pomiędzy realizatorami i odbiorcami usług dla seniorów. 5. Ograniczona dostępność kanałów informacyjnych dla seniorów, brak miejskiej strony internetowej, na której zbierane byłyby i przetwarzane informacje dot. oferty dla seniorów czy ich opiekunów. 6. Ograniczona dostępność do wsparcia i pomocy dla opiekunów osób zależnych w wieku senioralnym. 7. Przestrzeń publiczna wymagająca ciągłego dostosowania do potrzeb seniorów.

9. Transport miejski dostosowany do potrzeb najstarszej grupy mieszkańców. 10. Przystąpienie Kielc do Programu Ogólnopolska Karta Seniora. 10. Zwiększający się poziom świadomości społecznej na temat starzenia się i zdrowego stylu życia.	
SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Włączanie kolejnych grup seniorów w działania na rzecz społeczności lokalnej. 2. Wzrost świadomości osób starszych w zakresie potrzeby aktywnego i zdrowego stylu życia. 3. Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na działania aktywizujące seniorów. 4. Poprawa stanu zdrowia i wydłużający się okres aktywności wynikająca z postępu medycyny. 5. Zmiana wielu funkcjonujących w świadomości społecznej mitów i stereotypów na temat starości. 6. Uczynienie z polityki senioralnej priorytetu przez rządzących szczebla centralnego. 7. Zwiększenie środków finansowych przeznaczanych na zdrowie przez NFZ, rząd, samorząd itp. 8. Zwiększenie nakładów finansowych na system pomocy społecznej. 9. Programy aktywizujące osoby starsze. 10. Dbanie o swój wizerunek przez same osoby starsze.	1. Duży przyrost osób w wieku senioralnym wymagających wsparcia, pomocy i opieki. 2. Osłabienie więzi międzypokoleniowych i zmieniający się model rodziny, powodujący poczucie osamotnienia seniorów oraz zwiększone zapotrzebowanie na opiekę ze strony samorządu. 3. Trudności w dostępie do placówek służby zdrowia, lekarzy (w tym specjalistów) z powodu m.in. długich terminów oczekiwania. 5. Nie uwzględnianie potrzeb zdrowotnych seniorów przez lekarzy rodzinnych. 6. Znikomy dostęp do lekarzy specjalizujących się w geriatrici (jedna poradnia geriatriczna w mieście, brak szpitalnego oddziału geriatricznego). 7. Zbyt mała liczba programów profilaktycznych, w tym finansowanych ze środków publicznych. 8. Zbyt mała liczba liderów aktywizujących środowisko osób starszych. 9. Pasywna postawa ze strony osób starszych powielających stereotypy dotyczących wieku.

11. Zaangażowanie mediów w problematykę senioralną – eksponowanie tematyki starzenia się w życiu publicznym.	10. Słabe rozeznanie preferencji osób starszych. 11. Pauperyzacja społeczeństwa, w tym osób starszych.

9. Proces konsultacji Programu.

Konsultacje społeczne dotyczące Kieleckiego Programu Senioralnego na lata 2018-2022 prowadzone były ze środowiskami senioralnymi w kwietniu 2018 r. Celem konsultacji było poznanie opinii mieszkańców Kielc na temat celów Programu i zaplanowanych przedsięwzięć.

10. Misja i cele Kieleckiego Programu Senioralnego.

„Seniorzy aktywni dla Kielc - Kielce przyjazne seniorom”.

Cele Kieleckiego Programu Senioralnego na lata 2018-2022.

Cel 1. Wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób w wieku 60+

Kierunki działań:

1. Podjęcie działań zmierzających do włączenia Kielc do Sieci Miast Przyjaznych Starzeniu” - programu Światowej Organizacji Zdrowia.
2. Rozwijanie Programu „Miasto przyjazne seniorom” – Ogólnopolska Karta Seniora – edycja Miasta Kielce.
3. Adaptacja przestrzeni publicznej, w tym architektonicznej, do potrzeb seniorów w celu pełniejszego ich udziału w życiu społecznym.
4. Propagowanie idei oraz rozwój wolontariatu seniorów.
5. Organizacja konkursu „Miejsce przyjazne seniorom” oraz nadawanie certyfikatu „Miejsce przyjazne seniorom”.
6. Uhonorowanie przez władze Miasta zasłużonych seniorów, np. w ramach przyznawanej dorocznej Nagrody Miasta Kielce.
7. Realizacja kampanii społecznych, informacyjnych, kreujących pozytywny wizerunek osób starszych i uświadamiających istotne problemy związane ze starością i starzeniem się - organizacja Kieleckiego Dnia Seniora, festynów, spotkań, konferencji itp.

Wskaźniki realizacji zadań w obrębie celu:

Uzyskanie certyfikatu WHO „Miasto przyjazne starzeniu”.

Liczba seniorów oraz partnerów uczestniczących w Programie „Miasto przyjazne seniorom” – Ogólnopolska Karta Seniora – edycja Miasta Kielce.

Liczba osób zaangażowanych w działania wolontariackie (zarówno w charakterze wolontariuszy jak i odbiorców usług).

Liczba osób w wieku 60 i więcej biorących udział w inicjatywach.

Liczba zrealizowanych inicjatyw, projektów, kampanii.

Cel 2. Wzrost jakości i dostosowanie usług zdrowotnych i społecznych do potrzeb seniorów.

Kierunki działań:

1. Diagnozowanie i monitorowanie potrzeb i oczekiwań osób starszych w stosunku do oferty miasta.
2. Tworzenie/rozwój/promowanie różnorodnych form wsparcia, pomocy i opieki w stosunku do seniorów jak i ich otoczenia:
 - miejsca/ośrodki całodobowej opieki krótkoterminowej,
 - tworzenie i podnoszenie jakości świadczonych usług,
 - działania na rzecz opiekunów nieformalnych w wieku senioralnym – grupy wsparcia, szkolenia, poradnictwo specjalistyczne itp.,
 - kluby seniora,
 - mieszkania chronione,
 - programy/projekty profilaktyczne skierowane do seniorów: bezpłatne szczepienia p/grypie, rehabilitacja osób starszych.
3. Wdrażanie i upowszechnianie nowoczesnych technologii i rozwiązań niebezpośrednich usług opieki (np. teleopieka, czujniki ruchu itp.).
4. Szkolenie i doskonalenie kadr pomocy społecznej i innych realizatorów Programu w zakresie wiedzy o potrzebach osób starszych, specyfice pracy z seniorami, metodach i możliwościach udzielania wsparcia.

Wskaźniki realizacji zadań w obrębie celu:

Raport z diagnozy.

Liczba miejsc całodobowej opieki krótkoterminowej, opieki długoterminowej, mieszkań chronionych, klubów seniora.

Liczba szkoleń, udzielonych porad, spotkań opiekunów nieformalnych w wieku senioralnym.

Liczba osób objętych programami/projektami.

Liczba osób objęta usługami niebezpośredniej opieki.

Liczba szkoleń, kursów i warsztatów.

Liczba osób objętych szkoleniami, warsztatami i kursami.

Cel 3. Wzmacnianie więzi międzyludzkich i integracji międzypokoleniowej.

Kierunki działań:

1. Rozwój wolontariatu na rzecz seniorów oraz usług pomocy sąsiedzkiej.
2. Realizacja/inicjowanie działań międzypokoleniowych.

Wskaźniki realizacji działań w obrębie celu:

Liczba osób zaangażowanych w działania wolontariackie.

Liczba projektów/przedsięwzięć nakierowanych na zacieśnianie więzi międzypokoleniowych, rodzinnych, sąsiedzkich.

Cel 3. Koordynacja współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz seniorów.

Kierunki działań:

1. Upowszechnianie wiedzy o kieleckiej ofercie dla osób starszych – prowadzenie strony internetowej www.seniorzy-kielce.pl
2. Opracowanie modelu współpracy i budowania partnerstwa międzyinstytucjonalnego pomiędzy realizatorami usług.
3. Stymulowanie i wspieranie współpracy i inicjatyw na rzecz seniorów.

Wskaźniki realizacji działań w obrębie celu:

Stworzenie i prowadzenie strony internetowej.

Opracowanie modelu i zasad współpracy międzyinstytucjonalnej.

11. Realizatorzy działań w ramach Programu.

Zadania będą realizowane przez Urząd Miasta Kielce, jednostki organizacyjne miasta, zakłady budżetowe miasta, placówki oświatowe, spółki miejskie, samorządowe instytucje kultury, biblioteki, Policję, Straż Miejską, organizacje pozarządowe, wolontariuszy i partnerów biznesowych.

12. Finansowanie Programu.

Program będzie finansowany ze środków własnych pochodzących z budżetu Miasta Kielce, z budżetu państwa, środków własnych organizacji pozarządowych, fundacji i innych podmiotów, w tym partnerów biznesowych, środków Unii Europejskiej.

13. Koordynacja, monitoring i ewaluacja realizacji Programu.

Koordinacja i monitoring Programu będzie prowadzony przez Zespół ds. wdrażania Kieleckiego Programu Senioralnego na lata 2018-2022. Zespół zostanie powołany przez Prezydenta Miasta Kielce i będzie działał we współpracy z Kielecką Radą Seniorów.

W trakcie realizacji Programu zostanie przeprowadzona wewnętrzna ewaluacja, która zbada jego oddziaływanie w okresach dwuletnich. Ewaluacja ta kończyć się będzie opracowaniem sprawozdań z realizacji Programu za lata 2018-2019, 2019-2020, 2021-2022, które następnie przedkładane będą Prezydentowi Miasta Kielce.

Ewaluacja końcowa zostanie przeprowadzona po zakończeniu realizacji Programu. Dostarczy ona danych do zbadania oddziaływań i jego efektów oraz posłuży do opracowania Programu na kolejny okres.

Uzasadnienie
Prezydenta Miasta Kielce
do uchwały w sprawie przyjęcia Kieleckiego Programu Senioralnego na lata 2018 – 2020 „Seniorzy aktywni dla Kielc – Kielce przyjazne seniorom”

Zgodnie z art. 17 ust. 2 pkt. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej do zadań własnych gminy należy podejmowanie zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych.

W Kielcach zamieszkuje 54.686 osób, które przekroczyły 60 rok życia. Wielu z tych osób znajduje się w gorszej sytuacji materialnej niż pozostałe grupy społeczne. Ze względu na pojawiające się zmiany społeczne modyfikacji ulega sposób życia, a w tym kontekście pojawiają się zagadnienia dotyczące konieczności tworzenia przez samorząd mechanizmów podnoszących jakość życia osób w okresie senioralnym oraz projektowanie nowych rozwiązań w zakresie poprawy funkcjonowania tej grupy osób.

Podjęcie niniejszej uchwały przyczyni się do poprawy jakości życia seniorów oraz umożliwi tej grupie osób aktywne spędzanie czasu oraz pozwoli seniorom rozwijać własne pasje i zainteresowania.